

Glosy a aktuality.

Rozvod a rozluka smíšených manželství.

Vojenská a politická katastrofa velkoněmecké říše smetla sverepou stavbu německého soudnictví v bývalém Protektorátu Čechy a Morava. Z jejích trosk vyprošťujeme poklad československého právního řádu a přizpůsobujeme jej změněné sociální a právní struktuře nové republiky. Zůstalo smutné dědictví právní nejistoty, zejména v některých oblastech veřejného práva, s nímž nutno se vypořádati co nejdříve, aby výstavba republiky mohla nerušeně pokračovati také v tomto důležitém úseku státní správy.

Vlna rozvodových a rozlukových sporů manželů, z nichž jeden byl nerijským, která se v době nesvobody vlivem rasových předpisů převalila přes naše soudy, má nyní svou obdobu v rozvodových a rozlukových rozepřích manželů, z nichž jeden je původem Čech, druhý pak německý státní příslušník. Skutečnost, že osoby německé národnosti, které podle říšských předpisů se staly německými státními občany, dlužno považovati za cizince, zavdala příčinu k pochybnostem, zda československé soudy jsou příslušny k projednávání takových sporů.

Tuto otázku je podle československého práva zodpovědět kladně. Dosud platný dvorský dekret z 15. července 1796, publikovaný jako příloha II. dvorského dekretu z 23. října 1801, č. 542 sb. z. s. stanoví, že manželské žaloby cizozemců, z nichž jeden se usadil trvale v tuzemsku, mají býti zdejšími soudy přijímány a že tyto žaloby jest posuzovati podle zákonů té země, kde manželství bylo uzavřeno, aniž by se vyžadovalo, aby manželé byli příslušníky právě této země. Tím je tedy výslovně uznána

příslušnost našich soudů k rozhodování o manželských sporech cizozemců, a tudíž i manželů, z nichž jeden je československým, druhý pak německým státním příslušníkem, protože pozbyl československého státního občanství ve smyslu základních ustanovení §§ 1 a 5 ústavního dekretu presidenta republiky o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské č. 33/1945 Sb.

Také ustanovení §§ 33—37 obč. zák. vycházejí z příslušnosti tuzemských soudů k rozhodování v právních záležitostech cizozemců, a to i pokud jde o věci statusové. Jurisdikční norma upravuje pak místní příslušnost soudů ve sporných věcech manželských v § 76 ve znění čl. I, odst. 1 vl. nař. č. 39/1944 Sb., podle kterého tyto spory vyřizuje sborový soud I. stolice (§ 50, č. 2 a 3 jurisd. normy), v jehož obvodu manželé mají nebo naposled měli svůj společný obvyklý pobyt, má-li ještě v době podání žaloby jeden z manželů v tomto obvodu svůj obvyklý pobyt. Není-li takový soud, je příslušný soud, v jehož obvodu je místo obvyklého pobytu mužova nebo, není-li takové místo, místo obvyklého pobytu ženina, jinak krajský soud civilní v Praze. K povolení dobrovolného rozvodu podle § 114 jurisd. normy, resp. § 20 zák. č. 320/1919 Sb. ve znění cit. vl. nař. č. 39/1944 Sb. je příslušný okresní soud, v jehož obvodu má muž svůj obvyklý pobyt, pokud se týče okresní soud, v jehož obvodu má svůj obvyklý pobyt manželka, subsidiárně pak okresní soud civilní pro vnitřní Prahu. Žádný z těchto předpisů nerozlišuje, zda manželé jsou zdejšími státními občany či cizozemci. Že cizozemci mohou u nás vystoupiti jako žalobci i ve věcech manželských, plyne ko-

nečně z předpisu § 57 c. ř. s., jenž je v těchto sporech zprošťuje povinnosti složití jistotu za útraty sporu. Právo žalobní přiznává cizozemcům také § 32 návrhu nového občanského zákoníka pro Československou republiku.

Pokud jde o aplikaci práva v manželských sporech, které má toto pojednání na mysli, vzniknou v praxi potíže a průtahy, setrvá-li nejvyšší soud na názoru vysloveném v rozh. č. 16.870 Sb. n. s., podle něhož jsou československé soudy v každém rozlukovém (a rozvodovém) sporu povinny hned při jeho zahájení, a pokud se tak nestalo, v každém sporu z moci úřední zkoumatí otázku státní příslušnosti stran vedoucích spor, aby mohlo býti zjištěno, že sporná věc není vyloučena z jejich pravomoci, protože rozhodnutí by se přičilo mezistátním úmluvám, jaké máme nyní jen s Polskem, Rumunskem a Jugoslavií. Podle těchto úmluv jsou k rozhodování o platnosti rozluky nebo o rozvodu manželství výlučně příslušny úřady státu, jehož příslušníky jsou manželé při podání žaloby nebo žádosti. Budou-li soudy, řídíce se zmíněným judikátem, trvati striktně na tom, že žaloba o rozvod nebo o rozluky je formálně správně podána jen, je-li již v ní osvědčeno, o jaké státní občanství jde, a že žaloba po té stránce nevyhovující trní vadou, jež překáží, aby o ní bylo řádně rozhodnuto, nebude možno vyřídití případy osob, u nichž je dosud nevyřešena otázka státního občanství. Netřeba ani zevrubněji rozváděti, že tu jde o velmi značný počet osob, zejména příslušníků německé národnosti, kteří byli kdysi československými státními občany. Přirozeným korektivem bude tu příkladně jasná a lapidární stylisace dekretu č. 33/1945 Sb. o úpravě československého státního občanství, která skýtá záruku, že tato pro oblast veřejného i soukromého práva

nesmírně důležitá otázka bude vyřešena co nejdříve a způsobem vylučujícím jakoukoli pochybnost.

Frydrych.

O národní správě majetkových podstat Majetkového úřadu, Vystěhovaleckého fondu a Židovské rady starších.

Provádějice politickou persekucí dbali nacisté velmi bedlivě především hmotných výhod, které jim jejich akce přinášely. Proto také pověřili zvláštní úřad správou majetku získaného zabavením majetku osob odsouzených pro politickou činnost a korporací z důvodů politických rozpuštěných. Tento úřad, nazvaný Majetkovým úřadem (Vermögensamt), v počátcích své činnosti řídil i určité majetkoprávní akce, podložené rasovou persekucí (tak nucený prodej cenných papírů ve vlastnictví židů) a bral si z nich svůj podíl. Když rasová persekuce nabyla později intenzivních forem a byla »prohloubena«, došlo ke zřízení dalších institucí. Tak Židovská rada starších, nastoupivší na místo rozpuštěných židovských náboženských obcí, měla svůj charakter podstatně odlišný od původních náboženských obcí, poněvadž tu nešlo již o instituci konfesní, nýbrž o instituci zřejmě vrchnostenského úředního charakteru, jejíž pravomoc se vztahovala na všechny t. zv. rasové židy, tedy i na osoby, které po stránce konfesní neměly s židovskými náboženskými obcemi nic společného. Řízením deportační akce židovské byl v t. zv. protektorátu pověřen zvláště k tomu účelu zřízený »Zentralamt für die Regelung der Judenfrage in Böhmen und Mähren«, jehož hospodářským orgánem, určeným ke správě majetku deportovaných židů odňatého, byl Vystěhovalecký fond resp. fondy (Auswanderungsfonds), který řídil a vedl

správu majetku nemovitého a hodnot finančního charakteru. Pokud šlo o mobilie z židovských bytů byla jejich správa svěřena t. zv. Treuhandstelle.

Je zcela jasné, že v rukou těchto institucí — přes to, že nacisté s mimořádnou plí odčerpávali jak finanční prostředky tak obhospodařované věci in natura — se během doby nahromadily značně vysoké a významné hodnoty. Stejně bylo po 5. květnu 1945 jasno, že — vzhledem k rozsahu persekuce židů v koncentračních táborech — se značná část vlastníků spravovaných hodnot nevrátí, a že aspoň v nejbližší době nebude možno tyto hodnoty proto odevzdati do rukou osob, majících na ně právní nárok. Nad to bylo jasno, že u celé řady hodnot nebude moci být původní vlastník zjištěn a že řada z odňatých hodnot nebude moci být nikdy již restituována in natura, poněvadž během doby byly jednotlivé majetky realizovány a ve správě zůstal pouze jejich majetkový výtěžek — přirozeně, že neúměrně nízký; po př. byla ohromná řada těchto věcí zavlčena tak, že není naděje na jejich opětné nalezení.

V úvaze, že záležitosti všech tří orgánů spolu úzce souvisí a že tu jde o orgány s působností celostátní (resp. přesněji řečeno s působností pro celé české země, po nichž je majetek těmito orgány spravovaný roztroušen), zřídilo ministerstvo ochrany práce a sociální péče po dohodě s ministerstvem vnitra a financí výnosem ze dne 8. VI. 1945 pro tři shora jmenované orgány společnou pětičlennou národní správu, opírající se při tom o ustanovení § 7 písm. g) dekretu presidenta republiky ze dne 19. V. 1945 č. 5 Sb.

Přísluší tedy této národní správě úkol spravovati majetky všech tří shora uvedených institucí jako národnímú správci. Opětné konstituo-

vání židovských náboženských obcí bere ovšem podklad pro to, aby národní správa majetkových podstat spravovala nadále majetek židovských náboženských obcí, sloužící konfesním účelům a má proto býti v těchto dnech zřízena zvláštní samostatná národní správa pro tento majetek.

Úkolem národní správy je spravovati majetek tak, aby mohl býti vrácen těm, kteří na jeho vrácení mají právní nárok, a aby ostatní majetek — který vrácen býti nemůže a nemá — byl zachován ve své celistvosti a pořádku k dalším úkolům, pro které bude k tomu příslušnými orgány určen. Při tom bude zde jistě v prvé řadě pomýšleno na odčinění škod způsobených politickou, národní a rasovou persekucí a tudíž na krytí nároků reparačních.

Věnuje se proto národní správa především zjišťování a zajišťování majetkových hodnot, které náleží zásadně do její správy a byly během doby zavlčeny, dále správě majetkových hodnot. Pokud jde o majetky, které mají býti podle § 24 dekretu č. 5/45 Sb. vráceny, přijímá žádosti a návrhy na jejich vynětí a vrácení a po vykonaném nutném šetření předkládá se svým návrhem ministerstvu ochrany práce a sociální péče.*) Plně současně i úkoly sociální zapůjčuje ze skladů mobilii, jí spravovaných, nejnutnější zařízení repatriantům, kteří je nezbytně potřebují.

Hromada.

*) K restituci majetku spravovaného býv. Majetkovým úřadem (Vermögensamt beim deutschen Statsminister), Vystěhovačským fondem (Auswanderungsfonds) a Židovskou radou starších v Praze jest podle § 24 odst. 3 s ohledem na § 7 odst. 1 lit. g) dekretu č. 5/1945 Sb. příslušné Ministerstvo ochrany práce a sociální péče, které tomuto majetku zavedlo jednotnou národní správu.

Žádosti se podávají u Národní správy majetkových podstat Majetkového úřadu,

Předchozí souhlas úřadu ochrany práce a zrušení pracovního poměru bez výpovědi.

O způsobu, jakým okresní úřad ochrany práce udílí souhlas s rozvázáním pracovního poměru má ustanovení § 2/2 vl. nař. č. 15/45 Sb., podle něhož je zrušení pracovního poměru zásadně možné jen s předchozím souhlasem tohoto úřadu, při čemž souhlas tento jest podle druhé věty prvního odstavce § 1 cit. nař. sankcí, podmiňující právní účinnost aktu zrušení pracovního poměru. Z tohoto zásadního ustanovení připoustí vl. nař. č. 15/45 Sb. a vl. nař. č. 14/45 Sb. výminky a to v §§: 2/2 a 2/3 (vl. nař. č. 15/45 Sb.) a v § 6/2 (vl. nař. č. 14/45 Sb.).

Tato ustanovení jako výmínečná třeba vykládati restriktivně a lze je proto použítí pouze na případy, které se dají zahrnouti pod pojem dohody o zrušení pracovního poměru, pod pojem pracovního poměru na zkoušku nebo na výpomoc, prací sezonních nebo kampaňových, pod pojem přechodného zaměstnání při naléhavých pracích v zemědělských (lesnických) závodech, nebo vedlejšího resp. příležitostného zaměstnání, dále na případy rozvázání pracovního poměru zaměstnancem v době od 1. IV. 1945 do 27. VI. 1945 a konečně na případy zániku dřívějšího pracovního poměru, předcháze-

jícího pracovnímu poměru založenému příkázáním podle § 6/2 vl. nař. č. 14/45 Sb. — nikoliv však již na případy zrušení pracovního poměru bez výpovědi.

Vl. nař. č. 154/42 Sb. (a stejně tak i vl. nař. č. 323/39 Sb. a vl. nař. č. 46/41 Sb. ve znění vl. nař. č. 10/42 Sb.) výslovně na případ zrušení pracovního poměru bez výpovědi pamatovalo a ustanovilo v § 24, odst. 2, že souhlasu úřadu práce není třeba, může-li býti pracovní poměr podle platných předpisů rozvázán bez dodržení výpovědní lhůty. Vl. nař. č. 15/45 Sb., které nastoupilo na místo vl. nař. č. 154/42 Sb., prohlášeného nepoužitelným vl. nař. č. 14/45 Sb. a které nově upravilo předpisy o hlášení pracovního poměru a jeho zrušení, podobné ustanovení neobsahuje. Z toho nutno usouditi, že za jeho účinnosti jest k rozvázání pracovního poměru bez dodržení výpovědní lhůty třeba souhlasu úřadu ochrany práce. Také tento souhlas musí být předchozí, to jest ve smyslu rozh. n. s. č. 18.524 takový, který byl úřadem ochrany práce udělen a zaměstnavateli (zaměstnanci) sdělen dříve, než výpověď vyslovil. Vypovídající má si proto zajistiti včasné spolupůsobení úřadu ochrany práce. Jak ale zajistiti toto včasné spolupůsobení se zřetelem na ust. § 35 zák. č. 154/34 Sb., podle něhož lze zrušiti pracovní poměr bez výpovědi jen do 8 dnů po tom, kdy se druhá strana dověděla o některém ze zákonných důvodů a se zřetelem na judikaturu k §§ 82 a 82 a) ž. ř., podle níž právo k předčasnému zrušení pracovního poměru musí býti použito ihned po tom, co se protistrana dověděla o důvodu k rozvázání tomuto opravňujícím (rozh. ž. s. Cž II 124/27) — když úřady ochrany práce vyřizují žádosti o udělení souhlasu ke zrušení pracovního poměru ve dvou měsících (žádosti zaměstnavatelově ze dne 4. VIII. 1945

Vystřehovaleckého fondu a Židovské rady starších v Praze II., Petřské nám. 1.

K žádosti jest přiložiti osvědčení vlastnictví (u nemovitostí úplný výpis z pozemkové knihy od 29. IX. 1938), osvědčení národního výboru o státní spolehlivosti a osvědčení archivu Ministerstva vnitra o národnosti.

Po podání žádosti jest žadatel předvolán k protokolárnímu slyšení, k němuž má vzítí své osobní doklady, event. doklady o uvěznění, o repatriaci a pod.

O restituci pak rozhodne Ministerstvo ochrany práce a sociální péče výměrem.

V. K.

vyhověno schvalovacím výměrem ze dne 4. X. 1945) a v porevolučních dobách, kdy bylo právě nejvíce případů předčasného propuštění v důsledku očistné akce v závodech a v podnicích, nefungovaly vůbec?

Také v případě příkázání k pracím, jejíž neodkladné provedení vyžadují důležité zájmy veřejné podle dekretu presidenta republiky ze dne 1. října 1945 o všeobecné pracovní povinnosti č. 88/45 Sb., jest nutný předchozí souhlas okresního úřadu

ochrany práce při předčasném propuštění a při předčasném vystoupení z pracovního poměru, poněvadž mezi podmínky z všeobecné zásady zrušení pracovního poměru s předchozím souhlasem okresního úřadu ochrany práce nebyl do ustanovení § 13 odst. 3 cit. dekretu, který koresponduje ust. § 2 odst. 2 vl. nař. č. 15/45, pojat případ. rozvázaní pracovního poměru z důležitých důvodů bez do držení výpovědní lhůty.

Věra Kizlinková.

Literatura.

Vladimír Verner: **Státní občanství**, 1945, str. 48, cena 15 Kčs.

V úvodu upozorňuje autor na to, že dekret presidenta republiky ze dne 2. srpna 1945, č. 33 Sb. je vydán v rámci opatření, jimiž má být proveden odsun Němců a Maďarů z území Čsl. republiky a že s tohoto hlediska nutno posuzovati všechna jeho ustanovení, jež jsou tvrdá a že nebude na místě ani benevolentní provádění jich v praxi. Autor pak podává výklad textu dekretu tak, jak se bude dít oficiálně. Proto výklad skoro výhradně tvoří oběžník ministerstva vnitra ze dne 24. srpna 1945, rozdělený do jednotlivých paragrafů, což velmi usnadňuje přehled a výklad. Autorovy doplňky k jednotlivým ustanovením jsou jen stručné. V přílohách jsou otištěny vzorce různých osvědčení a vzor vyšetřovacího archu, které taktéž již byly připojeny k cit. výnosu ministerstva vnitra. Nové jsou vzorce žádostí o osvědčení národní spolehlivosti, zjištění o zachování státního občanství, žádosti o vrácení a osvědčení státního občanství.

Ústavní dekret ze dne 2. srpna 1945 je velmi stručný (celkem 6 paragrafů) a v konstrukci jasný; má však řadu pojmů, kterým teprve praktické provádění dá plný obsah a které ani komentář nemůže prozřetím blíže vysvětliti. Co znamená na př. přihlásiti se za Němce nebo Maďary pod donucením, nátlakem neb okolnostmi zvláštního zřetele hodnými (§ 1, odst. 4), co zna-

mená, že osoby se nikdy neprovinily proti národu českému a slovenskému a že trpěly pod nacistickým nebo fašistickým terorem (§ 2, odst. 1), co znamená, že žadatel neporušil povinnosti čl. státního občana (§ 3)? Který skutkový obsah odpovídá těmto t. zv. generálním klausulím ponecháno je volné úvaze úřadu; rozhodnutí úřadu bude se opírat o skutkové zjištění a dobrozdání v prvé řadě místních výborů (v Praze vyžaduje si popisný referát ještě vyjádření magistrátního okresního a policie). Poněvadž občanství je záležitostí celostátní, jest správné, že každé osvědčení, zachování i vrácení čl. občanství musí povolit v konečné instanci ministerstvo vnitra a to buď že listiny, vydané okresním národním výborem schvaluje (§ 1, odst. 4) nebo o žádostech rozhoduje (§ 2, odst. 2 a § 3). Ministerstvo a zemské národní výbory jako odvolací instance tudíž určí, jaký a jaké intenzity musel býti nátlak neb které okolnosti jsou hodny zvláštního zřetele a které nikoliv, co jest a co není proviněním proti národu českému a slovenskému, které byly povinnosti čl. státního občana, jež nesměly býti porušeny a zda utrpěním pod nacistickým a fašistickým režimem bylo jenom věznění v žalářích neb koncentračních táborech či též jiné formy teroru? — Důležitost publikace min. rady Verner, který jest přednostou odděl. min. vnitra pro státní občanství, jest patrna také z toho, že prvé vydání bylo v brzkou rozebráno a že pro blízkou dobu je chystáno vydání nové, rozšířené.

Koblížek.